

Т.Н.Қори Ниёзий номидаги Ўзбекистон Педагогика
фанлари илмий тадқиқот институти

UZLUKSIZ TA'LIM

ILMIY-USLUBIY JURNAL

2020, № 2

ДЖУРАЕВ Рисбой
Бош муҳаррир

Журнал 2001 йилдан нашр қилина бошлаган.

Ўз МААдан 2007 йил 3 январда № 0101-тартиб рақами билан қайта рўйхатдан ўтган.

Журналда эълон қилинган мақолалардан иқтибос олинганда «Узлуksиз таълим» журналидан олинганлиги кўрсатилиши лозим.

Тахрир ҳайъати:

Шерзод ШЕРМАТОВ
Баходир СОБИРОВ
Рахманкулова НАРГИЗА
Бахтиёр ДОНИЁРОВ
Собитхон ТУРФУНОВ
Холбой ИБРАГИМОВ
Шавкат ҚУРБОНОВ
Роҳатой САФАРОВА
Ислом ЗОКИРОВ
Абдусалом УМАРОВ
Одил КУЙСИНОВ
Лобар КАРАХАНОВА

Тахририят манзили:

100027, Тошкент ш.,
Фуркат кўчаси,
174-уй.

ЎзПФИТИ

Тел.: 0371-245-92-34

e-mail: uzluksiztalim_jurnal@mail.ru
liya_2305@mail.ru

ЎҚУВЧИЛАРНИ МАНТИҚИЙ ФИКРЛАШГА ЎРГАТИШДА ИНТЕРФАОЛ МЕТОДЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

М.Б.РАХИМҚУЛОВА,
СВХТХҚТМОҲМ доценти, п.ф.н.

Ушбу мақолада интерфаол методлардан фойдаланишнинг ўзига хос хусусиятлари, интерфаол методлардан фойдаланиш асосида ўқувчиларнинг фикрлаш қобилиятини ривожлантириш, бу жараёнда ўқитувчининг шахсий тажрибаси ва педагогик маҳоратининг ўрни, назариянинг амалиёт билан бирлигини таъминлаш, ўқувчиларнинг мантиқий тафаккурини ривожлантириш, ўзаро фикр алмашиш ва янги билимларни ҳосил қилиш орқали ҳаётний компетенцияларни шакллантиришнинг шакл, метод, воситалари акс эттирилган.

Калит сўзлар: кичик гуруҳлар, интерфаол методлар, усуллар, технология, фикрлаш, қобилият, ҳамкорлик, педагогик жараён...

В этой статье отражаются свойственные стороны использования интерактивных методов, развитие логического мышления учеников на основании интерактивных методов, личный опыт учителя в этом процессе и роль педагогических навыков, обеспечение единство теории с практикой, развивать логическое соержзание учеников, взаимо обмен мнениями, с выявлением новых знаний форма, метод, способы формирования жизненных компетенций.

Ключевые слова: малые группы, интерактивный метод, способы, технология, мышление, навыки, сотрудничество, педагогический процесс.

Special features of using interactive methods, developing pupils' thinking ability through using these interactive methods, the role of teachers' personal experience and pedagogical skills in this process, providing the unity of theory and practice, developing pupils' logical contemplation, exchange ideas and the form, method, tools in forming life competencies through creating new knowledge are given in this article.

Key words: small groups, interactive methods, techniques, technology, thinking, ability, cooperation, pedagogical process.

“Ўзбекистон Республикаси халқ таълими тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси” да давлат таълим стандартлари компетенциявий ёндашувга асосланганлигига қарамадан, ўқитиш ва баҳолаш методлари, шунингдек дарсликлар ва бошқа ўқув материалларини асосан ахборотни ёдлаш ва баён қилишга қаратилган бўлиб, танқидий фикрлаш, ахборотни мустақил излаш, таҳлил қилиш кўникмалари ва бошқа малакаларни ривожлантиришга тўсқинлик қилаётганлиги баён қилин-

ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА БОЛАЛАРНИНГ ХАЛҚ АМАЛИЙ САНЪАТГА БЎЛГАН ҚИЗИҚИШЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

А.С. МУСИНОВА,
БухДУ ўқитувчиси

В статье идёт речь о декоративно – прикладном искусстве как одного из факторов гармонического развития личности. Посредством общения с народным искусством происходит обогащение души ребенка, прививается любовь к своему краю. Соприкосновение с народным декоративно-прикладным искусством обогащает ребенка, воспитывает гордость за свой народ, поддерживает интерес к его истории и культуре. А также во взаимосвязи с игровой и театрализованной деятельностью детей на народном содержании.

Ключевые слова: декоративно-прикладное искусство, народное творчество, национальная игрушка, деятельность, развитие воображения, творческие способности, различать узоры, декоративные элементы, дидактическая игра, развитие художественного восприятия.

The article deals with decorative and applied art as one of the factors of harmonious development of the individual. Through communication with folk art, the child's soul is enriched, and love for their land is instilled. Contact with folk arts and crafts enriches the child, cultivates pride in their people, and maintains interest in their history and culture. As well as in connection with the game and theatrical activities of children on the national content.

Key words: decorative and applied art, folk art, national toy, activity, development of imagination, creativity, distinguish patterns, decorative elements, didactic game, development of artistic perception.

Мактабгача ёшдаги боланинг табиий қизиқувчанлиги ва когнитив фаоллигини турли хил қизиқарли визуал фаолият турлари билан таъминлаш жуда муҳимдир. Болалар боғчасида кулолчилик ўйинчоқларини моделлаштириш бўйича машғулотлар боланинг нозик восита қобилиятлари ва қўл маторикаси кўникмаларини, ижодий қобилиятларини ва эстетик таъмини ривожлантиради, шунингдек, миллий маданиятига қизиқишини уйғотади.

Танишишнинг биринчи босқичида халқ хунарамандчилиги тарихи ҳақида қисқача маълумот берилди. Болалар халқ хунарамандларининг ишларини, наққошлик буюмларини, зардўзлик буюмларини, тайёр қандакорлик маҳсулотларини қизиқиш билан кўриб чиқдилар. Кейинги босқичда болалар доиралар, нуқталли безаклардан фойдаланган ҳолда миллий ўйинчоқларнинг тасвирини чизишди. Ўйинчоқларни ҳисобга олган ҳолда, болалар нақшни ажратиб олишни ўргандилар, чизишда асосий рангни танладилар ва ниҳоят, нақш элементларидан бирини чизишни ўргандилар. Бизлой ўйинчоқларининг номларини эслаб қолиш вазифасини олдиларига қўймадик, энг муҳими, болаларнинг қизиқиши ва севгисини уйғотиш, ранглар ва шаклларни эслаб қолиш ва ўрганиш эди.

Ўрта гуруҳда халқ ўйинчоқлари билан ишлаш давом этилади. Бу ёшда биз болаларнинг эътиборини миллий ўйинчоқига жалб қиламиз, уларга қизиқиш, ҳиссий муносабат, у билан учрашишдан қувонч ҳисси пайдо бўлади. Ўйинчоқ билан ҳаракат қилиш истагини уйғотиш (хуштак чалиш, ўйнаш, бажариш...) болаларни ўйинчоқларни ўрганишга, уларнинг гўзаллигини кўришга ундашга ҳаракат қиламиз. Биз безак элементлари билан таништирамиз. Нақшни ўрганиш билан параллел равишда биз кекса одамнинг (миллий кийинган чол) пластик формасини ҳам ўргатамиз.

Катта гуруҳда биз болаларни турли хил декоратив ва амалий санъат турлари билан таништиришни давом эттирамиз. Декоратив ва амалий санъат материаллари болаларнинг ёши, индивидуал хусусиятлари ва машғулот мавзусини ҳисобга олган ҳолда танланади. Халқ ижодкорлиги соф ва абадий манбадир. Болаларни халқ ҳунармандчилиги маҳсулотлари билан таништирар эканмиз, уларни миллий маданиятга жалб қиламиз, уларга гўзаллик дунёсига киришга ёрдам берамиз, табиат рангларининг ноёб комбинациясини кўришни ва ҳис қилишни ўргатамиз, ҳаётдан завқ олиш ва севиш зарурлигини уйғотамиз.

Ўзбек декоратив-амалий санъатининг айрим турлари ҳақидаги тushunchалар нафақат дарсларда, балки дидактик ўйинлар жараёнида ҳам шаклланади. «Кўғирчоқнинг кўйлагини безанг», «эчкини безанг». Дидактик ўйин кўп қиррали, мураккаб педагогик ҳодисадир: бу мактабгача ёшдаги болаларни ўқитишнинг ўйин услуби ва мустақил ўйин фаолияти ва боланинг шахсиятини ривожлантириш воситасидир. Барча дидактик ўйинлар йил давомида болалар фаолиятида ўтказилади. Ишимиз давомида биз кўرғазмали қуроллардан фойдаланамиз: репродукция, иллюстрациялар, ҳикоялар, тайёр маҳсулотлар, усталарнинг ишларидан намуналар. Булар дидактик ўйинларнинг элементлари ва машғулотлар учун қўлланмалар. Гуруҳда турли хил репродукциялар, иллюстрациялар, китоблар, ихтиёрий томоша қилиш учун расмлар доимо намоиш этиладиган тасвирий фаолият бурчаги, китоб бурчаги мавжуд. Болаларнинг ахлоқий ва бадий-эстетик тарбиясида ўзбек адабиёти, рангтасвир, мусиқа билан танишиши орқали уларни миллий маданиятга жалб этиш ҳам муҳим ўрин тутди.

Болалар нутқининг ифодасини ривожлантиришнинг энг муҳим манбалари оғзаки фольклор санъати, шу жумладан кичик фольклор шакллари (мақоллар, сўзлар, жумбоқлар, кулгили аскиялар, тез айтишлар) ҳисобланади. Болаларда ижодий қобилиятларни тўлиқ ривожлантириш учун биз техник воситалардан фойдаланамиз: магнитофон. Бўш вақтларида болалар эртақларни тинглашади, иллюстрациялар намоиши билан бирга, миллий ўйинчоқлар билан қувноқ мусиқа остида рақсга тушадилар. Ишни мунгазам равишда олиб бориш натижасида, болалар маълум билим, маҳорат ва кўникмага эга

бўлишади. Расм чизиш, лой билан ишлаш бўйича техник кўникмаларни ўзлаштириш болаларда тасвирий ижодга доимий қизиқиш уйғотади. Фаолиятнинг мазмуни бойитилади, ўйин ғояси ривожланади: буюмларни декоратив безаш, ўйинга оид сифатли моделларни ясаш. Бир ўқув йили учун яқуний ташхис натижалари шуни кўрсатдики, болалар нафақат маълум билимларни эгалладилар, балки олинган билимлардан фойдаланиб, ўз ишларини бажаришга ижодий ёндашдилар. Иш болаларга қувонч ва мамнуният бахш эта бошлади, ўз маҳсулотларини яратиш, бажариш истагини тарбиялади.

“Эчкини безагин” дидактик ўйини

Тавсиф: кичик, ўрта ва катта мактабгача ёшдаги болалар ҳамда бошланғич синф ўқувчилари учун қизиқarli ва ранг-баранг ўйин ҳисобланади. Ўйин тарбиячилар, амалиётчилар учун фойдалидир. Ўйин халқ ўйинчоқларини эстетик идрок етишни, мактабгача ёшдаги тарбияланувчиларнинг фикрлашини ва хотирасини ривожлантиради, болаларда когнитив қизиқишни уйғотади, билимларни мустаҳкамлайди ва уларнинг турли нақшлар ва уларнинг миллий ўйинчоқлари тузилиши ҳақидаги тасавурини кенгайтиради. Бундан дарслар жараёнида ёки мактабгача ёшдаги болаларнинг мустақил фаолиятида кўнгил очар ўйин сифатида фойдаланиш мумкин.

Мақсад: болаларнинг миллий ўйинчоқ, унинг ўзига хос хусусиятлари ҳақидаги билимларини мустаҳкамлаш, уларни халқ декоратив ва амалий санъати билан таништириш орқали эстетик ҳис-туйғуларни шакллантириш ва боланинг бадиий-ижодий қобилиятларини ривожлантириш.

Вазифалар:

- Болаларнинг миллий ўйинчоқ, унинг хилма-хиллиги, характерли хусусиятлари, нақш ва элементларнинг хусусиятлари (доиралар, ҳалқалар, нуқталар, чизиқлар) ҳақидаги билимларини мустаҳкамлаш. Болаларда ўйинчоқлар ёрқин, байрамона рангларда безатилганлиги ҳақидаги тасавурини мустаҳкамлаш.

- Ўйинчоқларни кетма-кетликда нақш билан безашни ўргатиш, иш жараёнида таниш элементларни чизиш учун илгари орттирилган кўникмаларидан фойдаланиш.

- Халқ санъатига қизиқишни ва муҳаббатни уйғотиш, Ватанига, халқимизга муҳаббатини уйғотиш, халқ хунармандларидан оддий усулларни ўрганиб, ўз қўллари билан нимадир ясашга интилишини уйғотиш.

1. Болаларни миллий ўйинчоқлар билан таништирилади. Ҳар бирини қўлига алоҳида ўйинчоқ берилади. Болалар ўйинчоқларни ушлайдилар, ҳуштак чалиш мумкинлиги тушунтирилади.

2. Болаларда аниқ тасаввур ҳосил қилиш учун экранда кулолчилик устахонасида олинган видео кўрсатув намоиш қилинади. Уста кулол Кубаро буви ижоди билан таништирамыз.

3. Ана энди ўз қўлларимиз билан Кубаро буви тайёрлаган эчкилар-ни рангли қилиб безаймиз.

4. Болаларга олдин қоғозда бажарилган айлана, нуқта ва чизиқли нақшлар эслатилади ва чизиб намуна сифатида кўрсатиб берилади.

5. Машғулот охирида хар бир боланинг ижоди муҳокама қилинади. Кун охирида ота-оналар учун ижодий кўргазма бурчаги ташкил қилинади. Ушбу дидактик ўйинни бошланғич синфларда ҳам қўллаш ижобий натижа беради.

Жумладан, мактабгача ва бошланғич таълимга ҳам алоҳида эътибор қаратилган. Халқ амалий санъати билан таништириш орқали болаларда меҳнатсеварлик кўникмаларини шакллантириш, миллий қадриятларимизни болалар руҳига сингдириш ишларини намунали йўлга қўйиш ҳаётий заруриятдир. Мактабгача таълим тури – болани мактабга тайёрлаш билан бирга, уни соғлом бўлиб ўсишини таъминлайди, мунтазам таълим олишга тайёрлайди, унда ўқишга интилиш ҳиссини уйғотади.

Мактабгача таълим муассасаси тарбиячилари ва тарбияланувчилари билан суҳбат, оғзаки ва ёзма сўровлар ўтказиш, машғулотларни кузатиш натижасида маълум бўлдики, болаларга машғулотлар жараёнида кулолчилик хунари билан таништириш орқали таълим-тарбия бериш асосида меҳнат малака ва кўникмаларнинг сифатини орттириш, тарбиячиларнинг мустақил ишлаш кўникмаларини ривожлантиришда самарали ютуқларга эришиш мумкин. Хусусан:

- Ўзбек халқ амалий санъати музейи бўйлаб экскурсиялар ташкил этиш;
- «миллий ҳунармандчилик» мавзусида мужассам машғулотлар, суҳбатлар ташкил этиш;
- ҳунармандлар билан учрашувларни мунтазам уюштириш.

Буларнинг барчаси таълим ва тарбиявий ишларнинг мазмуни ва йўналишини англаувчи тадбирлардир. Мактабгача ва бошланғич синф ўқувчиларида халқ амалий санъати билан таништириш орқали болаларда меҳнатсеварлик кўникмаларини шакллантиришни юқори даражада таъминлаш болаларнинг касбларга бўлган қизиқишларини кучайтиришга хизмат қилади. Бу эса таълим-тарбия жараёнида самарали натижаларга эришишга олиб келади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Болажон таянч дастури. Т: «Sano standart», 2010.- 56.
2. Булатов С.С. Ўзбек халқ амалий-безак санъати. Ўқув услубий қўлланма. Т. 1991й. – 656.
3. Нурматова М., Хасанова Ш., Азимова Д. Устахонада амалий машғулот. «Чўлпон», Т. 2010.- 256.
4. Шодмонова Ш. Мактабгача таълим педагогикаси. «Фан ва технология», Т. 2008. – 126.

*Журналнинг ушбу сонини
тайёрлашда қатнашганлар:
Л.М.Қорахонова, С. Пирматов.*

*Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигидан
03.01.2007 йилда № 0101 тартиб рақами билан
рўйхатдан ўтган.*

*«Узлуксиз таълим» журнали Ўзбекистон Республикаси ОАК
раёсатининг 2013 йил 30 декабрдаги 201/3-сонли қарори билан
педагогика ва психология фанлари бўйича илмий журналлар
рўйхатига киритилган.*

*Журналга 1,5 интервалда 7-8 бет ҳажмдаги материал
Times New Roman шрифтида электрон версияси билан бирга
қабул қилинади.*

Босишга рухсат этилди: 22.06.2020 й. Қоғоз бичими 60x84^{1/16}.
Офсет босма усулида босилди. 8 босма табоқ.
Адади нусха. Буюртма

**“ADAD PLYUS” МЧЖ матбаа корхонаси.
Тошкент ш., Чилонзор тумани, Бунёдкор кўчаси, 28-уй**